AĞAÇ

SANAT - FİKİR - AKSİYON

www.n-f-k.com'un
Üstad severlere hizmetidir.

Manzara 1 . . . . *Necip Fazıl KISAKÜREK*
Şiir ve Fikir . . . . *Mustafa Şekip TUNÇ*
Kendine Yeten Sanat . . . . *Suut Kemal YETKİN*
Birleşmiyen Çalgılar . . . . *Abdülhak Şinasi HİSAR*
Halay . . . . *Ahmet Kutsi TECER*
Roman (Le Roman) . . . . *Burhan TOPRAK (François MAURİAC)*
Resim Nedir ? . . . . *Nurullah Cemal BERK*
İkinci Diriliş . . . . *Cahit Sıtkı TARANCI*
Kalorifer ve Bahar . . . . *Sait Faik ADALI*
Gelmiyen Sır . . . . *Şevket Hıfzı RADO*

GENÇLERE — ANKET — AKTÜALİTELERİN AKTÜALİTESİ
NURULLAH ATAÇA

4 Nisan 1936

4

AĞAÇ

SANAT - FİKİR - AKSİYON

MANZARA

1

Şamatanın ses, depreşmenin hareket olmadığını bize bugün kadar hiç bir gün göstermedi. Gazete, dünya hadiselerini ajanslara emanet etmiş, edebiyat anketleri açıyor. Fıkracı, günlük nükte ve tekerlemelerini bir tarafa koymuş edebiyat mevzularına dalaşıyor. Lâf başını almış, ne uzun, ne tükenmez, ne dolaşık şey olduğunu; hırıltı dudağı yırtmış, kaç türlü, kaç perdeli, kaç nisbette çıkabileceğini ilân ediyor.

İçinden in cin geçmiyen yangın yerlerinde, yüzlerce mart kedisi eşiniyormuş gibi, tozu dumana katan bir çekişme var.

İşte, bu yangın yerindeki ana vasıf olan hakirlik, pintilik ve sesizliğin, yıkıntılar ve çöküntüler arasında, kıdem, tarih ve hak farkı naralarile birdenbire yüzsüzlük, şamata ve (nefsi emmare) haline gelmesidir ki, Türk edebiyatının en büyük ayıbını doğuruyor ve bu ayıpla beraber, bulanık bir utanç suyunda gırtlağına kadar batmış gizlenen bütün külçesisini, bütün maddesini, bütün kıtasını göz önüne seriyor.

Çirkin ve aptalın bıyık burması, yoksul ve dilencinin nargile ısmarlaması, hasta ve cansızın palikaryalık satması kadar, ruhumuzun asil hicapları önünde iğrenç ve iffetsiz duracak bir hareket tasavvur edilemez. Kâinatın ezelî nizamı, kendilerine uygunsuz tavurlar takınan bünyeleri palyaço halinde terzil eder. Don Quichotte, bu ilk ve son bünye mizânının, her hadise karşısında terazisini kuracak şaheseridir.

Bugünün curcinası, gençli ihtiyarlı yüzlerce sahtevekarın, tenekeden kalkanlarını, mikadan kılıçlarını ve kâattan miğferlerini birbirinin başında patlatmasından başka hiç bir şey değildir.

Bütün nezaketlerimizi, pazarlıklarımızı, temkinlerimizi, kanaatkârlıklarımızı, oluruna bağlama tesellilerimizi bir tarafa bırakarak, dünya ölçüleri önünde, bu güne kadar gelmiş bütün kıymetleri (revision) a çağırmanın ve temizleyici kritiği bina etmenin günü bu gündür.

ŞİİR VE FİKİR

İlk bakışta şiirde üç şey görünür: Madde, şekil, mevzu. Şiirin maddesini manalı sesler olan kelimeler teşkil eder. Şiirin şekline " nazım „ denir ve bundan kelimelerin ahenkli ve vahdetli bir düzene konulması yani " vezin„ anlaşılır. Şiirin anlattığı şeye de onun mevzuu diyoruz: Yalnız ne kelimeler, ne vezin, ne de mevzuda pratik ihtiyaçların zorile yaratılan kelimelerin ses ve manalarında şiir aramak abestir Aksitakdirde her dilde "şiirli kelimeler diksiyoneri„ bulunmak lâzım gelirdi. Kelimelerin bir manzume halinde düzene sokulması ile de şiir vücut bulmaz. Çünkü her manzum eser bir şiir değildir. Enteresan bir fikir söylemek veya bir şey anlatmak şiir olabilseydi bütün fikir ve hikâyeler birer şiir olurdu. Şiir, bunların hiç biri olmadığı gibi üçünün bir araya gelmesi de değildir. O halde şiir, bu üç unsurdan başka ve fazla bir şeydir. Çünkü bütün bu unsurlar şiirin aletlerinden başka bir şey değildirler. Şiirde yalnız ses güzelliği aramak şiirden çıkarak öz müziğe geçmek, şiiri sadece muayyen vezin kalıplarında görmek, klasik şiirimizde görüldüğü gibi şiiri değişmez kalıplara hapsetmek olur. Her şeyden çok mevzua ehemmiyet vermek, şiire nesirin vazifesini yükletmek, şiiri kaybetmiye götürmek olur. Sadece hayallerin parlaklığı, kullanılan dilin inceliği, kompozisyonun kusursuzluğu, fikirlerin değeri, ifadenin çekiciliği gibi kıymetler nesir için kâfi ise de şiir için değildir. Şiir kıvılcımının çakması bunlardan *başka* ve *fazla* bir unsurun araya girmesile olur. Hiç bir fikir veya mevzuun kendi başına şiir olamaması ve her fıkirden bir şiir çıkabilmesi bunu gösterir. Şiirin "deha„ ve "ilham„ gibi esrarlı bir vergiye bağlanması edebî neviler arasındaki hususiliğini gösterir. Aristot'nun " Rethorique „ i " Poètique „ den ayırması ve bunu daha sonra yazması da bunu teyit eder. Şiirin ne olduğunu anlatmak bu gün için mümkün olmasa bile ne olmadığını göstermek kabildir. Şiir estetikçileri de bilhassa bu nokta üzerinde durmuşlardır.

Şiir, felsefe ve ilim gibi mücerret fikirlerle değil, hayal ve sembollerle yapılır. Fakat bunları sadece sıralamakla da şiir olmaz. Çünkü şiir ne bir teşbih kumbarası, ne de bir istiare kaleydoskopudur. *Şiir hislere sinmiş bir dünya ve hayat görüşünün, realiteler üzerine attığı ağla müşahhas hayallerde topladığı bir cihandır.* Bunun için de, şairin içinde temaşa edilen bir âlem plastik ve müzikal bir hava, bütün varlıklara sirayet edecek bir ruh ve bu ruhun tercümanı olan semboller olması lâzımdır. Şiirin güzelliği ve ifadesindeki kudretin sırrı da buradan gelir. Şair kendi âlemile evvelâ kendisi teshir edilmiştir. Başkalarına yaptığı füsun kendi füsunundan başlar. Şairin en büyük zevki kendi âlemini bütün âhenk ve sembollerile örmektir. Bunun için de plâstik bir görüş ve kelimeleri bunlara göre âhenklendirmek ister. Şiirin bütün çilesi burada toplanır. Her şairin öteye beriye serpiştirdiği bir çok notları vardır. Bunlar şairin şiire varıncaya kadar ruhunun geçirdiği sergüzeştlerin görünür izlerini aksettirir. Şekil,

---

Her meselede, bu satıh üzeri cünbüşü, bu kof ve günübirlik tecelli gayreti, bu tatlı canını 24 saat için kurtarma açıkgözlüğü, bu Yaradana sığınıp savurma küstahlığı, dünya kıratında bir iç ve dış hesaplaşmasına bir türlü yanaşamamaktan doğan neticedir.

Klâsik çatının klâsik temeli oluncaya kadar üzerinde işlemeye mahkûm olduğumuz bu hesaplaşma borcu önünde, büyük şahsiyetin tek humması olan ÖLÜM KORKUSU ve YAŞAMA HIRSI nı duymuş her Türk sanatkârı taahhüt altındadır.

Necip Fazıl KISAKÜREK

Kendine Yeten Sanat

Comte, Proudhon, Taine, Guyeau, Tolstoï gibi mütefekkirler sanatı müstakil tanımazlar. Bunlara göre din, millet, aile, iş gibi (anestbétique) lâbedii fonksiyonlar tamamile içtimaidir. İçtimaî olmıyan yalnız bediî fonksiyondur. O da diğer fonksiyonların ifadesi olduğu, diğerlerinin tekâmülünü takip ettiği nisbette içtimaîdir.

Bu (socio - esthétique) telâkkinin en canlı şeklini bugün tarihî maddecilikte görmekteyiz.

Sanat için sanat nazariyesi hakkında (Théophile Gautier) den beri çok şey söylendi. Söylenenleri tekrarlıyacak değilim. Burada yalnız, sanat şekillerinin, üslûpların, ekollerin spesifik bir tekâmüle tabi olduklarını kısaca hatırlatmak isterim. Sanat, siyasî, dinî, iktisadî vakalara bağlı olmakla beraber onların tekâmülünden müstakil olarak kendine mahsus bir tekâmül takip eder. *Bu karşılıklı tekâmülün* safhaları yekdigerile karışmaz. Venediğin *sanattaki mükemmeliyeti, siyasî ve iktisadî* inkırazını bildirir. Fransada romantik ihtilâl, *siyasî ihtilâldan yarı asır sonradır*. İptidaî cemiyetlerde, sanat şekillerinin kıymeti bu cemiyetlerdeki medeniyet seviyesile mütenasip değildir. Avcılık devresinde bulunan bir çok klânlar, çobanlık ve ziraat devresinde bulunan klânlardan daha sanatkârdır.

Birçok sanat tarihçileri ve filozofları içtimaî hayatta sanatın istiklâlini ve kendine mahsus kanunlarını açığa çıkarmışlardır. Bunlar arasında plâstik sanatlar için (Fromentin) i, (Déonna) yı, Hourticq) i; musiki için (Hanslick) i, (Beauquier) ve (Ch. Lalo) yu; edebiyat için (Hennequin) i ve (Lanson)u zikredebiliriz. Son zamanlarda çıkan iki mühim kitap, sanatın spesifik varlığını kuvvetle tecessüm ettirmektedir. Bunlardan biri, Sorbon *Profesörlerinden* (Focillon) nun [Şekillerin hayatı], digeri de Macar sanat tarihçilerinden (F. Lehl) in [Sanatların mukayeseli morfolojisi], unvanlı eseridir.

Her sanat şekli, bir içtimaî vaka tarafından *durdurulmadan* üç merhaleden geçer: Arkaik veya iptidaî devirden, klâsik devirden, Barok veya romantik devirden.

---

ses ve fikrin birbirlerile kaynaşarak tek bir cevher haline gelmesi demek olan şiir, vücude gelinceye kadar da bu esrarlı çalışma devam eder.

Şiiri musikîye irca etmek isteyenler şiirin manası ile âhengi arasındaki münasebeti düşünmelidirler. *Şiirin manasını* hiç anlamadığımız halde onu gene âhenkli bulmak kabil değildir. Bunu ancak öz musîkide bulabiliriz. Eğer böyle olmasaydı hiç anlamadığımız dillerin şiirlerini de âhenkli bulmamız icabederdi. Halbuki hiç de böyle olmuyor. Meselâ Japonca bir şiir dinlesek evvelâ iptidaî bir âhenk bulacak, bir az sonra sıkılmaya başlayacağız. Ana dilimizdeki şiirlerin âhengine, hiç haberimiz olmadan manaları yardım etmektedir. Yalnız bu manalar ruhumuza tamamile sinmiş ve alışılmış olduğu için farkında bile olmuyoruz. Mananın tesiri olmasa bunlarda yabancı dillerin şiirleri gibi olmaya başlar. Hattâ insan sesini kıymetlendiren şey de alelıtlâk ses değil, kelime ve heceler hâlindeki seslerdir. Buna göre kelimelerin sırf ses olarak başlı başlarına hiç bir âhenk ve musikisi yoktur. Bu kıymet dilin yapısından, sözün makanizma ve manasından gelmektedir. Yoksa ortada müphem gürültülerden başka bir şey kalmaz. Ses oyunlarına dayanır gibi görülen nazmın âhengi, kendisine ancak bir fikir ve bir mana verilebildiği zaman duyulabilir. Hattâ yalnız bildirilen fikirlerin değil, zımnen söylenen kast ve manaların bile âhenge tesirleri vardır. Her şairin fikir ve manalara uygun sesler araması bu sebeptendir. Vezin dahi dokunaklı olmak için mutlaka his ve fikirlerin yapılarına uygun olmalıdır. Bunun içindir ki şiir akılla plâstik sanatlar ve musiki arasında rakseden bir sanattır deniyor.

Mustafa Şekip TUNÇ

(Focillon) a göre " Bir üslûp nihayet bulur, diğer bir üslûp hayata doğar. İnsan aynı araştırmalara tekrar başlamak mecburiyetindedir. Ve onlara başlayan aynı insandır. Yani insan tefekkürünün devamı ve ayniyetidir „.

(Ch. Lalo), (Déonna) ve (Lehl) aynı üç devreli dairevi yürüyüş üzerinde ısrar ediyorlar. Bu kanun, zaman ve mekân içinde bütün sanatlara şamildir. Ne musikî, ne edebiyat bu kanundan kurtulamaz. Ben burada yalnız plâstik sanatları *nazarı dikkate alıyorum.* Venedik mektebi (Vivarini) ile Arkaik, (Titien) ve (Véronèse) le klâsik, (Tiepolo) ile romanitikdir. Bu sonuncu merhaleden sonra hareket noktasına dönüş başlıyor.

Eski Yunanı, orta zamanı alırsak, sanatın aynı ritmi takip ettiğini gene görürüz. Yunanı kadim sanatı, üç devreye ayrılır: Milâtdan önce (6) ıncı asrın nihayetine kadar Arkaik devir, (5) inci asrın başlangıcından dördüncü *asrın ortalarına* kadar klâsik devir, İskenderin saltanatından Romalıların istilâsına kadar (héllenistique) yani barok devri, sonra tekrar hareket noktasına dönüş.

İçtimai ve iktisadi hayat başkalaşmış, dinî telâkkiler değişmiş olduğu halde, orta zaman sanatının, aynı üç ritimli yolu takip ettiğini görüyoruz.

Orta zaman sanatı: (12) inci asıra kadar arkaiktir.

Orta zaman sanatı: (13) ve (14) üncü asırda klâsikdir.

Orta zaman sanatı: (15) inci asırda baroktur.

Sonra gerileme başlıyor.

(Déonna) [sanatta kanunlar ve rejimler] isimli eserinde diyor ki " medeniyetimizin mahvını mucip olan bazı sebeplerle, *cemiyetimizin bir gün kayıb olduğunu* ve eski Yunanistanın veya hıristiyan orta zamanın başlangıcında olduğu gibi yeni bir medeniyetin başladığını farzedelim. Sanatkârların, tıpkı (6) ıncı ve (12) inci asrın heykeltıraşları gibi aynı konvanisyonel şekilleri vücude getireceklerini ve bu teşkil devresinden, (5) ve (13) üncü asrın idealizmasına benzer bir idealizma devresi çıkacağını, onun da realizmayı doğuracağını önceden aldanmaksızın söyleyebiliriz. „

(Ch. Lalo) bu kanuna - A. Comte'un üç hal kanunundan mülhem olarak - üç bedii hal kanunu ismini veriyor.

Bu telâkkilere göre sanatta terakki yoktur, yani prosedelerin tekerrürü vardır. elenistik devrin mahsulü olan eserlerle rönesansın vucuda getirdigi eserler arasında ne fark var?

Zamanda, biribirinden uzak olan bu eserleri canlandıran ruh aynı olduktan maada teknik de aynıdır. (12) inci asrın heykeltraşı, Milâttan önce 6 ıncı asırda yaşayan Yunan hekeltraşından başka türlü *heykel yapmamakta, ve sanattan asırlarca* kayıp olmuş olan konvanisyonları tekrar bulmaktadır. 13 üncü asrın sanatkârı elbiseyi, vucudun muhtelif kısımlarını, (5) inici asrın sanatkârı gibi tasarlamaktadır. (15) inci asrın ustası (héllenistiqne) leri temyiz eden yüksek mehareti, realist görüşü temamile *elde etmiştir. Sanat tarihi gösteriyor* ki önce bilinen formüllerin daimi bir tekerrürü vardır.

Zerdüştün ağzile konuşan Niçenin şu sözleri aynı hakikate dokunmıyor mu?

" Bu kapıya bak Cüce dedim! İki cephesi var. Burada iki yol birleşiyor. Daha hiç *kimse onları sonuna kadar* takibetmedi. Bu inen uzun yol, bu yol ebediyet kadar uzundur; ve bu çıkan uzun yol, bu da başka bir ebediyettir. Bu yollar aksi istikamette gidiyorlar, ve burada, bu kapıda yekdigerile birleşiyorlar. Bu kapının adı cephede yazılı, bu kapı (ân) adını taşır. Fakat biri bu yollardan birisini takibetse, daima, daima uzağa giderek, bu yolların biribirlerine zıt olacağını zannettirir mi Cüce?

*Cüce istihfal ile mırıldandı: Müsta*kim olan her şey yalan söyler, bütün hakikat yuvarlaktır, bizzat zaman bir dairedir „.

Suut Kemal YETKİN

Seyahat notları :

BİRLEŞMİYEN ÇALGILAR

İlk baharın doğduğu ilâhî günlerin biriydi. Güneşin bol ışıklarla yaldızlamış ve ılıştırmış olduğu geniş, durgun, saf bir gün, kalabalık bir Pazar günüydü. Ben ancak Chaussée'ye kadar gidip geleceğimi söylemişken yabancıları idareye alışkın şoför, pratik bir zihniyetle, Chaussée'yi geçerek, benim dönmek kararımı mümkün mertebe geç bir anda, mümkün olduğu kadar uzakta duymak azmile, dümdüz yolda alacağı parayı kovalıyor gibi, otomobilini alabildiğine koşturuyordu. Böyle bir haylı gittik. Sol tarafımızda gezmekten, çoğu Snagov gölüyle ormanından dönen otomobillerin seli şehre doğru akıyordu. Avrupa şehirlerindeki hususî otomobillerin çokluğu gözlerimizi daima şaşırtıyor, biz bu şahsî servetlere şaşakalıyoruz.

Bu rahat ve güzel yolun üstünde, bu munis ve ılık hava içinde yarı uyuşmuş, artık muayyen bir şey düşünmüyordum. Zihnim dinleniyordu. Bazen böyle mesut zamanlar olur ki onlar da, bir çocuk safvetile, hariçte yayılan kokuları teneffüs etmekle, taşan musikileri dinlemekle iktifa ederiz Rüzgârlar eserek, ışıklar aksederek ve gölgeler süzülerek açılmış benliğimize dolar, bizi tabiî bir hazla kaplar. Gözlerim gördüğüm şeylerin parlak sathile sanki oynuyor ve ben bu zavahir âleminden hoşnut kalıyordum.

Hepsi birer tebessümle geçen bu adamlar, bu kadınlar, bu çocuklar, hepsi parlıyan bu gözler, bu bakışlar, bu ağızlar, bu dudaklar, kadifedenmiş gibi yumuşak uzak mesafeler, ipektenmiş gibi ince akşam renkleri yavaşça beni başka bir âleme kaydırarak içimde başka arabalarla; çocukken annelerimle başka gezinti yerlerinde; gençken arkadaşlarla başka mahallelerde gezindiğimiz başka akşamların hatıralarını tazeliyor, bana iade ediyordu.

Nihayet bizde yolumuzdan geriye, Bükreşe dönünce, manzara büsbütün değişti. Şimdi genç ve tombul hayvanlar gibi neşeli koşuşan otomobillerin üstünde, gök yüzünde, gurub karşımızda ve sağımızda her zaman o kadar rikkatimize dokunan engin renklerini dökmiye, kanlı ışıklarını tutuşturmıya başladı. En nazlı bir toz penbesini gûya kızartarak ateş gibi bir kırmızıya çeviriyor, ziyalı kanlarını döküyor, yangınını seriyordu. Gûya bir sihirbaz tılsımlarını aydınlatıyor ve renklerile bize hayatın ve aşkın trajedilerini icmâl ediyordu En fakir en kör bir ruhu vecde ve galeyana getirecek renkler, sıtmalara, ihtiraslara, dualara delâlet eden; aşklara, bakışlara benziyen renkler ufukta açıldılar, parladılar, yandılar, karıştılar, döküldüler ve söndüler. Gözler bu şiire bakmaya kıyamıyordu. Akşam her şeyi büyültüyor, bir azamet hissile kaplıyor, her şeye geniş manalar giydiriyor ve söyletiyor.

Gurub ufka bir kalbin, kalbimizin hassasiyetini verince onun bu heybetli kızıllığı önünde birer hatıraya, birer hülyaya benziyen bütün renkler ve şekiller; susmuş kuşların edasını alan tepelerin garipsemiş manzaraları; esmer ve bikes. yanyana münzevî duran ve boyunlarını büken ağaçlar; dünyanın her tarafında gamlı düşünen başlar gibi, birer akraba benzeyişile hep birbirlerini hatırlatan bu şeyler okadar rikkatimize dokunur ki onları kendi mayamızdan sanırız. Ve bu ihtişamlı ve hisli tabiatın hüznüne dalarak bizde kendimizi bütün bu muhite kök salmış, geniş ve yumuşak bir kalbe sahip olmuş duyarız. Gördüm ki bu ufuk, bu gurub, bu şehir bitince gözün alabildiğine uzanan ova güzel, fakat - Boğaziçinde daha derin bir surette duyduğumuz gibi hüzünlü ve meyustur. Çünkü ruhu incelten genişleten, yükselten güzellik, daüssıla verici bir şeydir. Gurub bu güzelliği, bu uzak mesafeleri dolduran büyük sükûtu gûya bir musiki gibi söyleterek ruhlara ne kadar mahrem ve yüksek hitap etmesini biliyor!

İçimizde uyuklarken bu azametle bu sukûtu, bu müphem hitapla daveti duyan ruh silkiniyor, uyanıyor, kanatlarını gererek bekliyor. Bu saatte içimizde muhakkak bir şey beklediğinden hiç şüphe etmediğimiz ruh bilsek ki ne bekler ? Bunu kendime her zaman sordum. İçimizde bekliyen bu his ihtimal uzak ecdattan kalma ve manasını artık unutarak bilmediğimiz bir miras; bu, asırların süzgeçlerinden süzüle süzüle gönlümüze gelen ve yolda imanını kaybetmiş eski bir intizar olacak! Ruh belki kendine lâyık yani ebedî bir saadet bek-

ler, belki buna inanmayı ister, belki bunun gelmiyeceğini bildiği için meyustur. Çünkü görüyoruz, her zaman nafile yere, bu renkler soluyor, bu ışıklar sönüyor, bu ümitler susuyor, bu bekleyiş zamanı geçiyor, ve karanlık bir gece bütün bu nazlı şeyleri kaplıyor.

Fakat bu güzel manzara karşısında hüznümüzü, bikesliğimizi, faniliğimizi yeni duymuş gibi meyus olmalımıydım? Demin halkın bana o kadar teselli ve sükûn veren zinde neşesi devam ediyordu. Tabiatımızda ahlakımızda, hayatımızda ve günümüzde nice tezatlar yokmudur? Hem ayni zamanda beraber yaşıyan hem de yerlerini başkalarına bırakarak geçen istihaleli tezatlar bütün hislerimizi besler. Bu tabiî tezatlar dün donmuş tabiatın bu günkü yeşil feyezanı gibidir ve bu otomobillerin içine deste deste ayrılmış geçenlerin ayni yaşta, ayni boyda, ayni renkte olmayışları kadar tabiîdir. Bütün bu geçenlerin gönüllerinde fikirlerini nakzeden temayüller, zihinlerinde kalplerindeki hisleri tevbih eden kanaatlar ve düsturlar, ağızlarında içlerindeki hisleri gizliyen tebessümler ve sözler vardır. İstihalelerle değişdiğimizi, her hissin içimizde bir ayrı zamanı olduğunu kabul edeceğimize bütün tezatları imkânsız bir dogum için feda etmek; Dünyayı, cemiyeti, hayatı muttasıl tenkit ile tanzim etmek arzusu niçin? Nazarî ve *daimî bir* böyle meşgale bize kuvvetlerimizi en çok yoran ikinci bir tabiat oluyor. Zihnimizden zincirleme akıp dinmiyen bu tenkitlerin silsilesi, şelâlesi sanki neye yarıyor? Dünya ve hayatın muammasını hal için biz kendi kuvvetlerimizle baş başa kalmışızdır. Hesaplarımıza uymıyan dünyayı zedelemektense kendimizi ona göre tanzim ve ayar etmek daha muvafık olmaz mı? Bilmezmiyiz ki dünyayı sevk ve idare eden bir hesap ilmi değildir? Her fikirde büyük bir his payı vardır. Bize miras olan öyle kanaatler vardır ki ilâhilerini duyunca, kuvvetlerimiz uyanır, ayaklanır, onların davetine mantığımızın önünden koşmaya başlar. Güzel hayata kalplerini yırtmadan sarılmasını bilmiyenler, kalplerini müteassıp fikirlerinin yalçınlıklarında yaralamayı sevenler, kuru bir nas ihtiyacile, bir kalbin kolayca kavrayıp kapladığı tezatları taassuplarına feda etmiyorlar mı? Gönlümüzün taptığı sentezi bulumadık, yapamadık veya bunu başkalarına kabul ettiremedik diye kurutucu bir taassuba düşmekten sakınarak cömert kalbimizin tezatlarından istifade etmeli değil miyiz? Biliriz ki her genç bir ahirzaman peygamberi gibidir. Fakat *gençlik geçince iddia çağından* çıkarak ihtiyacından da kurtulmalı değil miyiz?

Gülerek geçenlerin hepsi bu sırra ermiş gibi, sesleri ve sözlerile hep tezatlı hayatın tabiî neş'esini tefsir eden bir ilâhi duyuyor, onu aksettiriyor gibiydiler. gurup içinde göğsünü açmış gibi gülen, hayatı sevdiğini her zaman açık bir kalple gösteren genç, gürbüz, şakrak ve oynak Bükreş bu tezatlardan bir düstür çıkarmadan, bunları hep kabul ediyor gibi, geçenleri güneşinin yüzlerine vuran son ziyasile yaldızlanmış gösteriyordu. Hepsi bu tılsımdan birer pay almış gibi, gözleri, ağızları, yüzlerile, hayat hislerile parıl parıl parıldıyorlardı.

Her iki yandan geçen otomobillerin hemen hepsinde ve hatta taksilerin bile çoğunda radyolar bulunduğundan onlar gelip geçtikçe bu çalgılar yaklaşıp karışıyor, kırılıp toplaşıyor, uzaklaşıyor, hafifleşiyor, serpiliyor, yağıyor, kayıyor, sönüyor fakat bir türlü aynı ahengin edasına yarayan muhtelif notlar gibi birleşmiyordu. Ve o zaman Bükreşin beni kendine bendeden bir üstat gibi değilse de o akşam memnun ve müteselli eden genç, dinç, güzel bir vücut gibi bana böyle parçalanmış çalgılar halinde *söylediklerini* duydum. Bükreş, görülmüş süslü ve güzel kadın nazarlarının ve tebessümlerinin hafızama asılan salkımlarile, meydana koyduğu masum yaşamak hazzile ve hiç tahmin etmiyeceğim bir incelikle, beni parçalı ve tezatlı çalgılarının havasile sararak bana kendine göre ve romantik bir ders vermiş oldu. Fakat biliriz ki en romantik düsturları kalbimizin ateşinde besliyerek klasik manalara yükseltebiliriz. Bükreş bana o akşam bu otomobil seli içinde duyulmuş karışık çalgı kırıntılarını, birleşmiyen fakat hepsinin üstünde güneşten gelme gûya ilâhî birer ziyanın parlar gibi gözüktüğü bu tezatlı çalgı parçalarını tefrik ve tahlil edemeden sevmeyi talim etmiş *oldu. Ve gûya musikileri biribirinden* çözülmez fakat birleşmiyen ve tılsımlı sesleri bende ayrı ayrı açılarak başka başka hislerimin inkişafına yarayacak olan bir yumak ahenk hediye etti.

Abdülhak Şinasi HİSAR

H A L A Y

Çekin halay, çalsın durmadan sazlar,
Çekin ağır ağır, halay düzülsün.
Süzülsün oyunlar, süzülsün nazlar,
İnce beller, mahmur gözler süzülsün.

Tutun kızlar tutun, birleşsin eller,
Çalın sazlar çalın, kırılsın teller,
Dönün kızlar dönün, kıvrılsın beller,
Uzun, siyah saçlar tel tel çözülsün.

Kayın yıldız gibi geceki izden,
Bakışlar saçılsın kirpiğinizden.
Etekler içinde nazeden dizden
Üzülsün bu deli gönlüm, üzülsün.

Ahmet Kutsi TECER

TERCÜME

ROMAN

İdealist romancıları kusduran iğrenç uygunsuzlukların ne ehemmiyeti var. Asil mevzu yoktur, yalnız hayat ve onun icapları vardır."

Bu nefis mürakabelerinin özü, şu bir kaç satırdadır. İnsanın varlığı ile uğraşmak ve bütün insan realitelerinden hiç bir şeyi kaçırmamak, işte sanırım büyük küçük, hepimize hâkim olan emel budur. Evet, insanı tanımak, Maritain'in ikazile ne kada şaşırmış olursak olalım; bu yönde ileriye gitmemize hiç bir şey engel olamuyor. Hususile ustatlar bu yola bizden önce girmişlerdir ve geçmişte, yazıcıya bazı mevzulara yakınlığı yasak eden büyü de bozulmuştur. Bu noktadan Proust'un, arkasından gelen bütün nesiller üzerinde, derin bir tesiri vardır. Martain'in, bakışlarımızı üzerinden almamızı dilediği hassasiyet sırları için, Proust, tersine olarak, ancak bunlar vasıtasile, insanın bütünlüğüne varabileceğimizi öğretiyor ve insanın en gizli sırlarını açığa vurarak, bizden önce gelmiş dehalardan, daha ileri gidebileceğimiz hususundaki ümidimizi okşuyor. Şüphesiz, bir adamın âile ve cemiyet hayatının ötesinde, çevresinin, mesleğinin, fikirlerinin, imanlarının, kendisini, yapmaya mecbur kıldığı hareketlerin ilerisinde, daha gizli bir hayatı vardır. Ve çokluk, bize her şeyi teslim edecek olan anahtar, bütün gözlerden saklı olan, bu çamurun dibinde bulunmaktadır.

Bana itiraz edebilirler: "istisnaî ve marazî hallerin tetkikine saplanmış olmak tehlikesile karşılaşmıyor musunuz? İstediğiniz gibi, *bütün adamı* tanıyacak yerde insandaki galiz ve habis şeylerin üzerine düşmüş olmuyor musunuz?". Elbette bu bir tehlikedir. Bununla beraber, "Normal adam" manasının, mutlak bir kıymeti olup olmadığını sormak hakkımızdır. Bütün insanlar, ilk bakışta aynı hareketleri yaparlar, aynı sözleri söylerler, aynı mevzuları sevmekte veya sevmemekte ortaktırlar. Fakat yakından ve her biri ayrı ayrı tetkik edildikçe, birbirinden farklı karakterleri belirir ve birbirine irca edilmiyecek kadar kuvvetli tezatlar ortaya çıkar. Nihayet bir ruhiyatçının; görünüşte en normal adamın, *ne ile* ötekilerinden ayrı ve "*varlıkların en yerine konulmazı*, adı ile söylersek bir galat olduğu neticesine varacagı tasavvur edilebilir. Bir yüreğin en şahsî, en hususî, en ayrı yönlerini aydınlığa çıkarmak, işte uğraştığımız şey budur.

VI

Elbette, bu yürekte elde edeceğimiz şey, yalınız bu değildir. Çünkü, dileğimiz ona bütün bütün tasarruf etmektir. Burada yeni romanın, çok açık, başka bir meyli göze çarpıyor ve onu Balzac'dan gelen roman cinsiyle çatıştırıyor. İnsanın tetkikine, insanın dışındaki mantıkı karıştırmak istemiyoruz. Ona keyfî bir düzeni zorla sokmaktan çekiniyoruz. Balzac'ın bir kahramanı daima tek örgülüdür. Hiç bir hareketi yoktur ki hâkim ihtirasile izah edilmesin ve şahsın karakterinde olmasın. Bu, güzel bir şey... Sanatı, tabiata kabul ettirilmiş bir düzen saymak mümkündür. Romancının vazifesi beşeri varlığın chaos'unu muvazeneleştirmek, ona biçim vermek ve onu düzene koymaktır. Bu, yalınız müdafaası kolay olan bir durum değildir. Hakikatta, bir adamın taşkın ihtirasının, her şeyi yutarak onu basitleştirdiği düşünülürse, meşru olmadığını söylemek bile güç olur. Bir hariste, her şey yükselmesine göre ve bir şehvet düşkününde her şey tatmine göre düzene konmuştur. Balzac'ın, Type, yani bir ihtirasta hulâsa edilmiş varlıklar yaratmasına yardım eden de budur.

Fakat XIX ıncı asrın ortasında, eşsiz dehası, tersine olarak, yumak gibi karışık beşerî mahlûku çözmemeye savaşan, şahıslarının psikolojisine, ne bir düzen, ne de önce tasarlanmış bir mantık sokmaktan çekinen, manevî ve ahlâkî kıymetleri hakkında bir hüküm vermeden, onları yaratan bir romancı belirdi. Bunun içindir ki Dostoïevsky'nin şahısları hakkında, hüküm

L E R İ M İ Z

"LE ROMAN„

vermek imkânsız değilse bile, pek güçtür. Çünkü çirkef ile ulvî, bayağı isteklerle yüksek iştiyaklar, okadar sıkı birbirlerine karışmışlardır. Bunlar, akıl ile hareket etmezler. Pinti, Haris, Asker, Papas, Tefeci değildirler. Etten ve kemikten örülmüş, *verâsetlerinin tesiri altında*, kötü huyla, kusurlarla dolu; hastalıklı, iyiliğe olduğu kadar fenalığa da yatan, kendilerinden her şey beklenilebilen, umulan, korkulan varlıklardır.

İşte, *Balzac'tan* büsbütün ayrı bir romancı. (Burada Balzac'ı, bir kol başı olarak alıyorum, bütün arkasından gelenleri, adı ile *çerçeveliyorum.*) İmdi, bu Rus sanatkârı hemen hemen hepimizi, derin tesiri altına aldı. Burada, gene bana: " O, Rusları tasvir ediyor. Mantıksızlık, tezat Rus karakterine mahsustur.„ diye itiraz edebilirler. Öyle ise dört yanımıza bakalım. Rast gele birini seçerek ve peşin olmadan hakkında katî bir hüküm vermeye çalışalım. Çaresiz, binlerce tezat ile *çevrilmiş olacağız*. Ve *nihayet* korkmadan iddia edilebilir ki son sözümüzü söyliyemiyeceğiz. Bunun aksine olarak, Balzac tipinde bir romanın, kadın veya erkek kahramanından söz açılınca, ona sevimli veya sevimsiz, alçak veya yüksek sıfatını yapıştırmak için, uzun zamana ihtiyaç yoktur. Dini kitapların yasağına rağmen, benzerimiz hakkında hüküm vermeye okadar düşkünüz ki, ihtimal romanesque edebiyatın muvaffakiyeti bu yüzdendir. Karşımıza kıymetleri hakkında aldanmıyacağımızdan emin olduğumuz; kadınlar, erkekler çıkarıyor. Entellektüelden arabacıya kadar okuyucu, gizliden gizliye, hâinden iğrenmeyi ve genç yetim kıza, hayranlığı diler. *Dostoïevsky'nin kahramanları* Rus oldukları için değil, belki bizim gibi insan olduklarından ı, yani canlı chaos ve tezatlar içinde göründüklerindendir ki onlar hakkında ne düşüneceğimizi bilemeyiz. Zira Dostoïevsky, onlara hiç bir düzen, hayatın mantıkından - ki bizim aklımızca mantıksızlığın ta kendisidir -. başka mantık vermemiştir. Her ân, onun şahıslarının duymaları tabiî ve normal olan duyguların zıtlarını besledikleri görmekle şaşırıyoruz. Fakat içimizden hangi birimiz, kendisini taraf kollamadan dinlerse, içinde, ummadığı anî hisler bulmakla şaşırmaz. Yalnız, buna biz ehemmiyet vermeyiz, *realiteye* kulak *asmayız*. Hayatımızın her safhasında, duymamız münasip ve mantıkî olan şeyleri duymaya savaşırız, Fransız romancılarının yarattıkları şahışlara uydurdukları kaideyi kendimize uydururuz.

Dostoïevsky'ye dair konfaranslarının birinde - Rus romancısını en iyi anlayanlardan *biri olan* - Gide *şunu* işaret *ediyordu:* "*İçtimaî muvazaa*, büyük yalan müteahhididir. Ne kadar insan hayatlarında, benliklerine müthiş surette aykırı bir şahıs rolünü oynamaya, kendilerini mecbur ederler. İçimizde, önce tasvir edilip, adı konmamış ve önümüzde örneği olmayan bir his bulmak ne zordur. İnsan oğluna her şeyi taklit etmek, hiçi yaratmaktan daha kolaydır. Ne kadar insan bütün hayatlarında, yalanla dolanla yaşamayı kabul ederler ve her şeye *rağmen muvazaanın yalanında* husuŝi duygularının, samimî ifadesinden ziyade rahat ve gayret sarfı için de daha az zaruret bulurlar. Kendi varlıklarının ispatı, onlardan bir nevi icat bekler ki onlar buna kendilerini muktedir görmezler.„

A. Gide tarafından, o kadar iyi tarif edilen, bu muvazaayı bozmayı istememek *bizim* için *imkânsızdır*. Dostoïevsky'nin dersini iyice dinliyenler, artık - içindeki şahısları, tabiata nisbetle *Versailles* gibi düzene konmuş - Psychologique Fransız romanının formülüne bağlanamazlar. Bununla beraber bu sözlerim tenkit sayılmamalıdır: *Versailles'a, Princesse de Clèves'e, Adolphe*'a bayılırım. Fakat, bizim de başka bir derse dikkat etmemiz kabil değildir. Burada esaslı bir noktaya dokunuyoruz:

(Yürüyor)

Burhan TOPRAK (François MAURIAC)

Plâstik Sanatlar:

RESİM NEDİR?

I

La pittura e cosa mentale

Leonard de Vinci

Tabiatın objektif kopyası merhalesini aşmış bir tablo karşısında, orta adamın aksülâmeli, "bundan maksat nedir?„ yahut, "bu neyi ifade eder?„ Sualleri ile başlar.

Resmin taklidî ve temsilî sanatlar manzumesine girmesi, ressamın, eserini yapmak için, tabiata müracaat edişi hadisesinden doğmuş bir tasniftir.

Sanat faaliyetleri arasında tabiat anti-te'sine en yakın olan filvaki resim görünüyor. "Berezilyadaki bazı vahşî kavimlerin sanatını etüt etmiş olan Van der Steinen, plâstik sanatın başlangıcı, taklit eden harekettir, diyor. Bu vahşiler, tarif etmek istedikleri hayvanın esas hatlarını kumda, yahut

Pablo Picasso : Portre

sadece havada çiziyorlar. Ve bu hareket, ruyet ve idrakin adeta bir devamı gibidir.„ (1)

Resim, her sanattan ziyade, maddeye ve objeye istinat eder. Hızını bunlardan alır. Resim sanatının bütün faciası, madde ve şekil ile olan bu mecburî rabıtası, ve onlara esir olmamak için hemen her eserde girişmeye mecbur olduğu çetin mücadeledir.

Tabiat ile ressamı karşılaştıralım. Büyük romantik Eugène Delacroix diyor ki : "Tabiat bir kamustur. Orada ancak kelimeler, bir hikâyeyi veya bir cümleyi teşkil edecek olan unsurlar aranır. Hiç kimse kamusu, kelimenin şairane manası ile, bir kompozisyon olarak telâkki etmemiştir.„

Tabiatın karşısında şövalesini kuran ressamın onu tuvale nakli hadisesi, cümlesindeki müphem noktayı tamamlamak için kamusa bakan muharririn hareketine yakınlaştırılabilir. Ressamın tabiata bakması, hiç şüphesiz ki, onun aynını kopye etmek endişesine uyamaz. Tabiatı aynen taklidin imkânsızlığı üzerinde duracak değilim. Böyle bir imkân olsa bile bu, plastik sanatlar için varit değildir. Ressamın faaliyeti, objelerin göze görünür mantığı ile uğraşmak olmaz. "Maddî, fizik dünya, manevî dünyanın bir sembolüdür.„ (2)

Şekil, onu şekil yapan esrarlı kuvvetin ancak bir işaretidir. Dünyanın en basit sıralarını sezen bir müfekkere için, objeler kökleri ile nihayet bulmazlar, bilâkis bu köklere fışkırış veren kuvvetin bir rumuzudurlar. Fonksiyonu, cisimlerin iç sırrına vurmak olduğunu bilene ressam denebilir.

Fakat bu cümle ile tabiatın karşısına geçen ressamın bir metafizikçi ruhu ile hareket etmesi lâzımgeldiğini ileri sürmek istemiyorum. Resim, plâstik vasıtalarla plâstik

[1] Henri Delacroix
[2] Swedenborg

bir sona varacağından burada metafizik çizgi ve renk âleminden tabii dışarı çıkamaz. Çizgi ve renkle, tağyir ve tefsirle, ve resim sanatına mahsus vasıtalar ve pratiklerle bu plâstik metafiziği kurabilen ressamdır.

Ve bu, tabiat ile çetin bir mücadeleyi emreder. Ressamın tabiattan şüphesini Paul Signac şöyle ifade ediyor:

"Tabiat girift, karışık, birbirine zıt elemanlarla doludur. Onda her şeyden evvel "Arızalar" görülür. Tabiat bize tam bir ahenk manzarasını göstermez. Ayrı ayrı ele alınarak tetkik edildiği vakıt, meselâ küçük bir nebata kadar tam bir teşekkül olgunluğu gösteren tabiat, muhtelif unsurlarının karşılaşması ve karışması ile, çok kere, bir nisbetsizlik tesiri uyandırır. Tabiatın gösterdiği en mükemmel manzarada bile ressam, onun tehlikeli cazibesine kapılmamalı. Çünkü bir tablonun muvaffakiyeti ressamın seçme kabiliyeti ile görülür.„

Bu seçme yalınız basitleştirme değildir. Tabiatın özünü almak, o öze şahsiyetin rengini vermek içindir.

***

Maneviyat plânına kadar yükselen bu kaygılarda ressamın şahsiyetinin ne büyük bir rol oynayacağı tabiidir. Bir çok ressam tarafından tasvir edilen aynı cismin, yahut aynı tabiat parçasının, her eserde görülen başkalığı bu şahsiyetin neticesidir. Tabiata bakan ressam, ondan alacağı reaksiyondan çok evvel, daha doğrusu o reaksiyondan tam manasile müstakil olarak kristalize olmuş bir niyeti, içinde yaşatmaktadır. Bu niyet nazariyeci ve spekülatif ressamlarda ölçülü, şuurlu, ötekilerde gizli olabilir. Fakat her iki ihtimalde de, tabiattan seçeceği elâmanlar, daha doğrusu (dominantes) lar ressamın kendi karekterinde yer almış bulunmaktadır. O halde ressam, şekilleri tasvir ederken, onları, kendi içinde yaşayan kıymetlere ve tercihlere göre tefsir eder. *Muhayyelesindeki çizgi ve renk kombinezonlarını objelerin kalıbına sokar.* Tabiatın karşısında ressam, alıcı olmakla beraber, aynı zamanda ve bilhassa verici, *ilâve edicidir.*

Kant'a göre sanat, müfekkerenin inkişaf edeceği bir dünyanın yaratılmasıdır. Sanatı çerçeveleyen daireye girdiğimiz zaman, hakikî dünyayı, bu dairenin adesesinden görüyoruz. Bu adese, bize hakikat-tabiat antite'sini bir hayli tağyir edilmiş, adeta tanılmaz bir şekilde gösteriyor. Sanat bize tabiatın tesirini vermekle beraber, tabiattan da kurtarıyor. Tabiatta ve herhangi objede bir niyet finalitesi olamaz. Böyle bir finaliteye ancak düşünen bir makanizma varabilir. Sanat eserinin ve bilhassa tablonun tabiata benzemezliği bu verici makanizmanın bir neticesidir.

Yazının başında "bu neyi ifade eder?„ diye soran basit aksülâmele işaret etmiştim. Resim, hiç bir şey ifade etmez. Hiç bir şey anlatmaz. Bir vaka veya bir his, bir halden başka bir hale geçişi gösterebilecek bir teknik istilzam eder. Plâstik sanat, anasıl statiktir. Ve plastik sanatta şaheser bu statizmaya en fazla riayet edendir. (Mısır, Yunan). Resmin bir tek finalitesi ve metafiziği olabilir: Çizgilerin ve renklerin sonsuz kombinezonu, şekillerin ve cisimlerim sonsuz tağyiri ile plâstik sentezlerin envaını kurarak, çizgi ve rengin, ışığın, gölgenin ve şeklin dımağda uyandıracağı entelektüel hazzı temin etmek.

Ressam Paul Gauguin diyor ki: " Bir tablo bir at, bir çıplak kadın veya her hangi bir sahnenin tasviri olmadan evvel, renkler ve çizgilerle örtülü düz bir satıhtır.„

İşte bu kaygıdır ki bizlere, bir tabloda, her hangi bir " tasvir „ den fazla, plâstik kıymetlerin bizatihi güzelliklerini aratır. Resim, tabiatı yeniden bina eden bir zekâ ve bir hassasiyet olduğuna göre, biz onda ancak kendisine hâs olan karakteristikler içinde bu tabiatın tefsirini aramalıyız.

Plâstik güzelliğin başlıca karakteristiklerini ikinci yazıda tahlil edeceğim.

Nurullah Cemal BERK

İkinci diriliş

Yalnız geçen ömrün bu uykusuzluk gecesi,
Çekmişken aynalar beni müthiş bir sorguya,
Birdenbire kaibi tircten bir bülbül sesi,
Dağ ardından doğan mehtap gibi vurdu suya.

Mehtabın izinde gemiler geldi açıktan ;
Aşina sallanan mendillere koştum yer yer,
Gür çeşmeler gibi fışkırmada karanlıktan,
Kökleri kurumuş sanılan o güzel günler.

Cahit Sıtkı TARANCI

Kitap - Mecmua - Gazete

Gençlere!

Son didişmeler münasebetile

— Hececiler bizden sonra kimse gelmedi diyorlar. Siz ne dersiniz?

Bu suale verdiğiniz cevaplar bizce, sükûtunuzu altınlaştıracak kadar kötü ve karşı taraftan ziyade kendi hacminiz üstünde şüpheye düşüren, bir çoklarınızı tek bir cevap içinde tüketiveren, fikir kıymeti noktasından (siz yoksunuz, biz varız) dan ileriye geçmiyen ve henüz ne bir nefis, ne bir muhit, ne bir sanat, ne bir miyar teşhisine varılmamış olduğunu gösteren bir plândadır.

Son günlerde tereddütlü bir şiveyle (hececiler) (millî edebiyatçılar) diye isimlendirdiğiniz grubun ilk iddiası ve içyüzü hakkındaki fikrimizi gelecek sayıya bırakıyoruz. Değil her hangi bir iddiadaki hak ve kudretile, haksızlık ve aczile bile alâkaya lâyık bulmadığımız bu gurup önünde mevkiiniz, günün tek ümidi ve bir mesuliyet şerefinin tek liyakati vaziyetinde olduğu için noksanlarınızı açık kalple söyliyelim:

1 — Bir anket taktiği içinde (yoksunuz) diyenlere karşı, bir başka anket taktiği içinde (varız) demek, nefsinde bir ölçü ve bu ölçünun metodu istiklâlini taşıyan sanatkâra göre değildir.

2 — Başkaları tarafından kızıştırılan ve kavga vesilesi verilen safdil pehlivanlar gibi, anketçi menajerliği altında ve birjiki sütunluk söz ringi içinde güleş kabul etmek, aynı şahsiyet istiklâlinin yokluğu hükmünü verdirir ve hem hücumu, hem de mukabeleyi aynı kötülük katagorisinde birleştirir.

3 — (Yoksun) diyene karşı, ya kendi varlığını ve onun yokluğunu ispat edecek bir teşhis kurulur, yahut da bu teşhisin ameliyecisi olan zamanın hükmü önünde derin bir tenezzülsüzlükle susulur.

4 — Anket denilen şey, keyfiyetten ziyade kemiyet, vahdetten ziyade kesret, şahsiyetten ziyade ekseriyet aradığı ve bu hava içinde doğruluk cevheri, hakikat birliğinden ziyade söz birliğine dayandığı için, yokluk ve varlık gibi ana davaları ayağa düşürmemek ve birbirini meth:dici hale gelmemek endişesi çok asil kalır.

5 — Şahsiyetini ispat mevkiinde olan genç adam, ilk şahsiyetini, bu güne kadar gelen bu necabetsiz çekişme ananesine uymamak, eserini reddettiği neslin ahlâkını da reddetmek, bu cüce müdafaa hakkını kullanmamak ve yapısını en sağlam ve ciddi metodlar içinde kuracağı şartları aramakla gösterir.

N. F. K.

Anket

Anket, "her kafadan bir ses„ tabirinin ne canlı teşahhus meydanıdır. Fransız inkılâbının "Beşer hakları beyannamesi„ ile başlıyan demokrasi, bu Amerikan icadında, kokmuş bünyesinin en kötü arazlarından birini daha bulmuş oluyor. Herkese mahsus bir söz, herkese mahsus bir fikir, herkese mahsus bir karar yoktur. Fikir ve hakikat birdir. Onu bir kişi bulur, bir milyon kişiye tasdik ettirir. Bu suretle nizam ve âhenk denilen şey doğar. Eğer bu bir kişinin bulduğu şey iğri ve yanlışsa başka bir kişi çıkar, gene kendi bulur, gene bir milyon kişiye tasdik ettirir. Büyük ve asil döğüş, bu bir kişiler arasında, sistemle, metotla, mimarî ile cereyan eder. Bütün ihtilâl ve inkılâplar bu (bir kişi) lerin, uyuklıyan cemiyet saflarından heyulâ gibi doğrulup kendi şahsiyetlerini zorla ve bütün mukavemetleri tepeleye tepeleye teklif ve içlerindeki mimariyi dışarıya tatbik etmelerinden başka nedir? Yoksa bu müstesna (bir kişi) hakkı, herkeste onun aynını kabul etmiye sebep değildir. Bu hakkı herkeste kabul ettiğimiz gün, herkes bir şey bulur, hiç kimse tasdik etmez, bu suretle de hercümerç ve kakofoni denilen şey doğar.

Anket kayıtsız ve şartsız fert hürriyetinin, ne çıkmaz yol olduğuna en güzel delildir. Nerede ki nizam ve âhenk vardır, Orada anket yoktur. Bir orduda askere zabitinden memnun olup olmadığı, bir hastahanede hastaya, ilâçlar arasında neyi ve niçin beğendiği, bir orkestrada çalgıcıya ne zaman ötmek ve ne zaman susmak istediği sorulamaz.

Anket olsa olsa kadınlar hamamında, şişli salonlarında ve Bâbıali sokaklarında olur.

Eğer kocaman bir yumak halinde, bir davayı, bütün çizgilerile içinde taşıyan biri varsa, ilk dürtüşte sızlanan mahalle çocukları gibi, gazetelerin alaca mendillerinde ağlıyacağına, meydana çıkar ve davasını yerle gök arasında ve tek başına kurar.

N. F. K.

Hikâye :

KALORİFER VE BAHAR

II
BAHAR

Kış güzel şeydir. Tabiat meyveleri, buğdayları, kuşları ve arılarile insanların saadeti için çalıştığı gün mevsimler ne güzeldir. Çalışan bir insan için kış bir ılık su, yaz bir serin vantilâtördür.

Kış saadetimizi tamamlamak için geliyor, bahar aşkımızı tazelemek için. Yaz damarlarımızdaki çalışma arzusuna bir az tenbellik, güneş ve enerji doldurmak için. Yaz bir ceryan, insanlar birer akümülâtör.

Tabiat çırıl çıplak, hatta zelzelesi, fırtanası ile bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak, bize öğretmek için neler yapmaz. O artık bir sır değildir. Bize bir saadeti bağıran, bizi yaşamaya davet eden bir güldür. Tavuklar bizim için yumurtluyor, bu vapuru bizim kafamız yaptı. Bu tayyarede uçan biziz. Ellerimiz ellerimizin içinde gülen, bağıran, seven, en çok seven insanlarla dolu bir lokantadayız. Şimden sonra kahveler, buğdaylar yanmıyacak. Çocuklar kalorifer olmıyacak. Sinemalar dolup dolup boşalacak. Zaman o zamandır.

Bahar böyle düşündürürdü. İnsanlar yalnız baharda, hakikati, ağaçlar gibi yeşererek

Refik EPİKMAN — Hikâye Deseni.

hissederlerdi. Bir oğlan bir kızı dudağından öptüğü zaman; bir ana oğlunu kucakladığı zaman, bir komşu öteki komşunun elini sıktığı zaman, sokakta insan her gördüğünü tutmak, onunla konuşmak, söylemek söyletmek isterdi. Erikler büyüyor, kirazlar kızarıyordu. Dutların tomurcukları büyümüş, yapraklar burunlarını tomurcuklarından çıkarmışlardı. Ölenler ölmuş, soğuktan donanlar donmuş, açlıktan bayılanlar bir daha ayılmamıştı, ne ziyanı vardı. Bahar gelmişti. İnsanlar ebegümeci yiyorlardı. Kediler ot yiyordu. Kuşlar yaprakları gagalıyorlardı. Arılar çiçeklerin içinde dönüp dolaşıyor. Bir çiçekten ötekine aşk götürüp getiriyorlardı. Bahtiyar tali, kuşların gagasında sanki bir mektuptu. Artık kimse kimseye acımıyordu. Herkes herkesi seviyordu. Japonun kurumuş, kısılmış yüzü genişlemişti. Çekik gözleri büsbütün çekilmiş, baharı süzüyordu. Kalorifer ihtiyacı yoktu. Japon Japonlaşmıştı. Sinema bir hatıra bile değildi. Sinema bir düşmandı. Yanmıştı, yıkılmıştı. Şişman adamlar acayip bir makineye ne söylerse söylesin vız gelirdi. Rüzgâr bir sesi bir sese vardırmak için sinek, böcek, toz, bulut olmuş telefonlaşmıştı.

Gök yüzü ta gece yarılarına kadar bir masal aydınlığile aydınlıktı. Kış ümitle, arzu ile beklenebilirdi.

Sur dışından güzel kara kızlar geliyordu. Şalvarlarında ve çıplak ayaklarında arzu getirerek fala bakıyorlardı. Delikanlıları sarı kızlar için düşündürüyor, sarı kızları esmer delikanlılar için hasretlendiriyorlardı. Beyaz kuvvetli dişlerini gösteriyorlar, yemek mütemadiyen yemek, ısırmak, gülmek, mütemadiyen gülmek istiyorlardı. Kışı onlar da seviyorlardı. Kışı bekliyorlardı bile. Fakat niçin ondan bu kadar bıkmışdılar.

Bazen sur haricindeki mezarlıklarda fala bakarlarken yanaklarını ısıran delikanlı-

ya karşı baklalar ellerinden düşüyor, sonra kışı, çadırı dumanı, kurtları, azgın köpekleri anlatıyorlardı. Onlar bunları anlatırken toprak baklaları yeşertiyor, boncuklar mezarların yarıklarından içeriye düşüyordu. Mezarlık içinde falına bakılan delikanlı kışı hapishanede geçirmişti. Toprak ona da renk veriyordu. Kızarıyordu.

O da bir nebat gibi kabuklarını çatlatıyor, kızıl nefesini yanaklarına ulaştırabiliyordu.

Her şey güzel, her şey verimli, her şey istiyor ve alıyordu. Yalnız bu insanların yaptığı şeyler kötü, durgun, yürümezdi.

Kulübeler, kıştan daha kötü, daha kokulu, daha sefildi. Şimdi güneş insanların gözünü açıyor. " Size ben bunun için karanlığı, rutubeti vermedim. Kuşlar bunun için gelmediler. Bahar sizi görmeye utanıyor. Bu kokan gömlek nedir? Bu pis perdede sümük izleri kimindir? Bu tencere niçin kalaysızdır? Bu ibrikdeki su niçin bu kadar ılık, bu kadar durgun, bu kadar ağırdır? „ diyordu. Bunları güneş söylüyordu. Kulübedeki insanlar bunu duyuyorlardı. Ve kulübeyi köpeklere, kedilere bırakıyorlar, uzun günleri açıkta, bostanlarda kuyu başlarında dut ağaçlarında ve surlarda geçiriyorlardı. Karanlıkla beraber evlerine döndükleri zaman tekrar güneşi dinlemek için sabah olmasını beklerlerdi. İhtiyarlar böyle yaptılar. Gündüzü kırda, bayırda, çarşıda sırtlarında küfe, duvar diplerinde ve güneş önünde ısınıp dilenerek, çalarak, kopararak dolaşdılar. Fakat karanlıkla beraber itiyatlarına dönüyorlardı. Yalnız çocuklar vahşi idi. Kulübe korkunçtu, onlarla yalnız güneş konuşmıyor, kuşlar, çiçekler, sular ve ılık yıldızlı masum geceler de konuşuyordu. O zaman çocuklar başlarını alır, giderlerdi. Gidenin arkasından göz yaşı dökülmezdi. Ve gidenlerden pek azı geriye dönmezdi. Kışla beraber bir çoğu, süklüm püklüm, bir sürü kötü hatıralar, itiyatlar kazanmış, dönerlerdi.

O bahar, Japon yaz girmeden kulubeyi bıraktı. Üzerine bahar yağmurunu çekerek başı kasketsiz, ayakları çıplak şehri gezmeye başladı. Şehir üç gün içinde öğrenilebilirdi. O iki günde öğrendi. Tramvayların ta üst tarafında nereye gidip geldikleri yazılıydı. Kışın niçin semt semt dolaşmıştı ?Niçin bakmamıştı ? Yoksa kar mı levhaları kapamıştı ? Yürüdü.

Kahveci çıraklığı ederken sesi bir su sesi gibi dökülüyordu:

— Bağırma, diyorlardı. Ne bu çığlık ?

Gelmiyen sır

Kafamda, ömrünün bütün rüyası,
Gittiğin yerleri bilmek hülyası;
Ölmüş insanların gizli dünyası
Çözülmez bir düğüm dudaklarında.

Issız ülkesine vardın mı hiçin,
Rüzgârdan bir haber sezilmez, niçin?
Bir gün sırlarını getirmek için
Derman kalmadı mı ayaklarında?

Şevket Hıfzı RADO

Bağıracaktı. Sinirlenen adamın kulağı dibinde haykırıyordu:

— Şekerli bir, zarif olacak. Aç bir, doldur iki.

Kış yaklaşırken, ilk yağmurlarla beraber bütün mahalle akşam üstleri yazın evlerinden kaçmış olanların dönmesini beklerdi. Pek çoğu sakin ve korkak, başları önlerinde kulubelerine kayıp gaip olurlardı. Ve günlerce dayak yerlerdi. Adeta her akşam birinin avdeti beklenirdi. Bu akşam Camgöz öteki akşam, Fırlama. Daha ertesi akşamlar dört meyve ismi birden mahalleye girerdi. Ve ilk karla beraber dönmeyecekler anlaşılırdı, Onların ismi, bir kahraman adı gibi, içerisi ağır bir insan kokusu ile dolu kahvede durmadan tekrarlanırdı. O sene yalnız iki isim ağızdan ağıza dolaştı. Bu iki isim ise bir insana aitti:

— Japan. Japon dönmedi be. Aferin Kalorifere.

Ve böylece iki ismin bir kişiye ait olduğunu bilmiyenler sanki Japonu, Kalorifer mahalleye döndürmedi sandılar.

Sait Faik ADALI

Aktüalite

AKTÜALİTELERİN AKTÜALİTESİ

Bu hafta, Aktüalite sayfamızı, hemen bütün hadiseleri ihmâl edercesine tek bir meseleye bırakıyoruz. Bu meseleyi doğuran, aldığımız bir mektuptur. İçinden bir kaç satır çıkardığımız bu mektup harfi harfine işte :

«Ağaç» ı okudum. İçimde, kendimi de sizin aranızda görmek için bir hak buldum. Evet, gerçi ben sizin gibi, sizin kadar gürül*tülü* ve *nazarı dikkati calip olma*dım, olamadım. Fakat bu benim bütün kıymetlerden, nadir kıymetlerden uzak, rast gele biri olmam demek değildi.

Mecmuanızdaki «okuyucuya mahrem bir kaç söz» yazısı beni cidden sevindirdi. İşte bir mecmua ki içten, ruhtan, ihtiyaçtan bir kelime ile aşktan doğuyordu. Size ben de katışmak istiyorum. Bir isim yapmak için mi ? Hayır! Mensup olduğum insanlara, mecbur olduğum vazifemi yapmak için. Onları *kendim gibi görmek, kendim gibi bulmak* için çalışmak.

*Zira bilirim ki insan yontul*ması lâzımgelen bir heykeldir. Ben kendimi bu zamana kadar gizli gizli yonttum. İstiyorum ki ruhumun en hakiki simasını aksettirecek *rüyalarım, isyanlarım, varlığım*, artık sayenizde tahakkuk edebilsin.

Size iki türlü arkadaş olabilirim : Tercümelerim, kendi yazılarım. Size bir yazımı gönderiyorum. Alâkanız veya alâkasızlı*ğınız beni şöyle düşündürmekten* kurtaramıyacaktır : Ben ya tekâmülünü yapmamış bir biçare hodbinim, bu takdirde küstahlığımı affedersiniz. Yahut da sizler tekâ*mülünü yapmamış biçarelersiniz.* Bir istidadın inkişafını, bir sesin duyulmasını istememekle.

Ben kendimden olduğu kadar ve daha ziyade sizin seciyenizden ve olğunluğunuzdan emin olduğum içindir ki bugün size bu mektubu yazdım. Hepinizi selâmlarım.

. . . okulu

. . . muallimi

Felsefe mezunu

İmza

Mektup bitti. Şimdi bu mektubun ne manası, ne de karakteri üzerinde durmadan bu felsefe mezunu ateşli muallimin gönderdiği yazıya geçelim ve mümkün olan tahammül ve iyi niyetle son harfine kadar okuyalım.

İşte yazının başlığı :

HAYATIMIZ ve «Criterium» u

Yaşadığımız beylik hayatı Faust'un "criterium„ u ile ölçmek isteyen ve buna cesaret eden aramızda kim var, bilmiyorum.

İnsanlar muhakkak ki düşünmemeye, yaşamamaya, duymamaya andiçmişler. Hayatları o kadar hakikatten uzak. Gözümüzü, kalbimin sıcaklığı, zekâmızın nurile bakan gözümüzü, kendi hayatımıza, etrafımızdakilerin hayatına çevirelim, ne göreceğiz? Durgun ruhlar, donmuş ruhlar, geri, psyché ruhlar.. Şehvetimiz şehvet değil, imanımız iman değil, saadetimiz saadet değil. Hayat sanki iki mukadderden birini seçmiş gibi : Bulduğuna tevekkül, yahut başkalarını lekeleyiş. Ya bulduğu ile geçinen budala. Miskin tevekkül. Yahut da erişemediğini kirleten gurur. Dedikodu, arkadan faaliyet.

Hayatın, ta gözlerinin içine bakıp hakikatini yakalamaya çalışan kaç ruh var ki, budala, bed*bin, mizantrop gibi sıfatların mev*zuu sayılmasın ? Ukalâ, bedbin, mizantrop sıfatlarile sıfatlandırılan *hakikat vurgunu, kıymet hükümlerini kendi ruhunda critek teke tek yaratan, hakikat kaynağı insan,* kendi mayasile taban tabana zıt cemiyet sürüsü insanına elbette mukabil vasıflar verecek ve haline samimiyetle ağlayacaktır. Sıfatlarını saydığımız bu insan, hayatın sahte mesutlarına - zira onlar ruh ve bedenin hayatını, cemiyet hokkabazlıkları ile teshir edeceklerini sanarak ebediyen kaybolmuş budalalardır - acır, güler ve kızar. Hayat ne kadar içinden çıkılmaz bir muamma olursa olsun, nihayet şu mesele etrafında toplanır : Şimdi karşı*sında bir karar vermek mevki*inde bulunduğumuz meseleye karşı ne vaziyet almalıyız? İçimizden kopacak olan kararı, Tanrıların tebessümünden örülmüş ruhumuz *nasıl karşılayacak? Hayatımız* piç mi olacak, yoksa saadeti kucaklıya bilecek miyiz? İşte Faust'un «criteriumu» u : Hayatım piç mi olacak, yoksa saadeti kucaklıya*bilecek miyim ?*

Ben insanları iki esaslı kısma ayırırım :

1 — Hayatlarının sonuna kadar, bütün acizlerine rağmen, FAUST'un "criterium„una sadık kalanlar. Yaşayanlar, yaşamaya çalışanlar.

2 — Kendilerini her hangi bir şeye satıvermiş ölü sağlar, donmuş ruhlar.

O halde FAUST miyarlı insanlar, semayı para ile ölçmenin verdiği budala bir alışkanlıkla cemiyetten satın aldıkları ‹piç saadetlerini de, sırf kendi ilhamları. aşkları ve kıymetleri pahasına, kendi kafalarını sert, bozulmaz kaidelerde kırarak ödeyeceklerdir. *Bir ruh, ya kendi varlığının* saadetile mest, kendi kendisinin hürmetkârı, aşıkı ve memnunudur. Yahut ki satılmış bir hayvan, bir iş gören makine ! Satılmış bir ruh, *nasıl olur da Diyojenin fıçı* içindeki saadetini, veya bir Yunan heykelinin şiirini duyabilir?

O halde?

Yoksa bu dünya, bu hayat bir kör döğüşü mü?

Bir Leibnitz monatlar âlemi betbahtlığı ile mi mahkûmuz?

Evet okuyucu, bil ki bu ilâhi hayatı, hayvan ve makine ruhlar çoktan satmış, parasını yemekle meşgul. Eğer sen de geceleri yatağına uzandığın zaman, gözlerinden sızan yaşlarla, günün budala mahkûmiyetine ağlıyorsan, sana, Faust, ol, kudretli, imanlı, muvaffak ol, yaşa derim.

Eakaf Mefisto'suz Faust, unutma ki Donkişotun ta kendisidir. Senin Mesifoto'n kim ve ne?

İmza

İşte, ürperişin, çırpınışın her şeyi bir daha toplayamamak üzere dağıtışın, ifade ve düşünce nizamını kaydedişin ve nihayet kin ve ıstırap içinde bir şeyler isteyişin mükemmel bir tablosu.

Hayatına bir "criterium„ arayan, ne aradığını, niçin aradığını bilmeyen, okuduğu, öğrendiği şeyleri, böbrekte kum taşır gibi hiç bir iman ve şahsiyet kalıbında eritemeden, sancılarla beyninde taşıyan, kâh nefsini, dünyanın beklediği nizamı getirecek kadar üstün ve kuvvetli, kâh bir çocuktan bile imdat isteyecek kadar şaşkın ve âciz gören ve bir sürü ifade çırpınışından sonra, geceleri, günün budala mahkûmiyetinden, yatağında gözlerinden yaşlar aktığını haber veren bu yaman ruh haleti, bizce yalnız sahibine ait bir netice değildir.

Bu şahsiyetin, bu günkü Türk Münevverine ait büyük yaraları ve tehlikeleri temsil ettiğine inanıyoruz.

Kısaca söyliyelim ki, bütün iman ve nizamını samimi olarak kaybetmiş ve hiç bir iman ve nizama samimi olarak ısınmamış, moral çöküşlerin kasırgası içinde, kâh bulutlar üzerinden kurtarıcı ve mecnun işaretler veren, kâh yerin dibinden kurtulmak isteyici ve mahkûm çığlıklar gönderen, ne derdini ne de şifasını ifade edemese bile hastalığını ve ümitsizliğini çırılçıplak ortaya koyan bu ses, nefsimiz ve muhitimiz üzerinde yapmaya mecbur olduğumuz murakebe ve muhasebenin küçücük, fakat çok becerikli anahtarıdır.

Aktüalitelerin aktüalitesi ve aksiyonlarımızın hedefi budur.

NURULLAH ATAÇA

(Ağaç) için yazdığın yazıyı merakla okuduk. Üzerimizde dikkatle durduğun ve bizden bir şeyler beklediğin için sana teşekkür ederiz.

Şahsım hakkında, artık fil dişi kuleden çıktığımı, bir sistem ve prensibe doğru gittiğimi, içtimaileşmeye yol tuttuğumu ve zamanla - senin de başına geldiği gibi - değiştiğimi ima ediyorsun. Bu hükümde, misalini kendinde bulmadan başka yanlış görmüyorum.

Ben geçmiş günlerimi yalancı çıkaracak bir virajın üstünde değilim. Zaman mefhumunu da senin gibi anlamıyorum. Her dakika ve saniyenin oluşlarımız üstündeki büyük rolünü tasdik etmekle beraber, bir sağa, bir sola, bir şimale bir cenuba, destere gibi işlemeyi zamanın fatalitesi diye göstermektense mayamızın örgüsünde aramayı tercih ederim. Zaman oluşlarımızın içindedir ve bence ta kendimizdir. Her birimizde, her birimize lâyık şekilde tecelli eder. Fikrinde sabit kalanlara kuvvet ve fikrinden dönenlere teselli veren gene aynı zamandır. Sen, daha dünkü ideolojoni ayaklar altına alan bir sisteme, her an ve her şekilde tekrar değişmek ihtimalini tastik şartile geçtiğine göre, vasıl olduğun yegâne sabit mezhep, değişmek prensibinden başka ne olabilir? O halde bütün sistemler senin için birer uğraktır. Kâinatta bir evin olmayacaktır ve hayatın, büyük ziraat ve mahsul meydanlarına bakan çiftlik binalarında değil, otel odalarında geçecektir.

Seni böyle anladığıma göre, değişmemi değişmenle mukayese etmene razı olamadım.

Daha ilk sayımızda, bünyemizi tezatlı göstermek için yaptığın gayret çocukcadır. Ahmet Kutsi TECER (Yağmur duası) şiirini yazdı ve bir an için, yüzüne Anadollu hassasiyetinden bir maske geçirdi diye (sanat için sanat oyunu) hükmünü verecek kadar basiretsiliğe düşüyorsun. Halbuki makina gibi (guk guk, pat pat) sesler çıkarsaydı belki bu şiiri dava şiiri kabul edecektin. Bu bakımdan bunun da bir dava şiiri olabileceğini zannedemedim mi? Sana daha ilk sayımızda tezat aratacak kadar peşin bir insicam ihtimali telkin ettiğimizi anlıyoruz.

Aşağıda senin için yaptığımız karikatörü hoş gör. Seni sevimli bulmamak elden gelmiyor.

N. F. K.

André Gide ve Nurullah ATAÇ, yahut rüzgârın oyuncağı

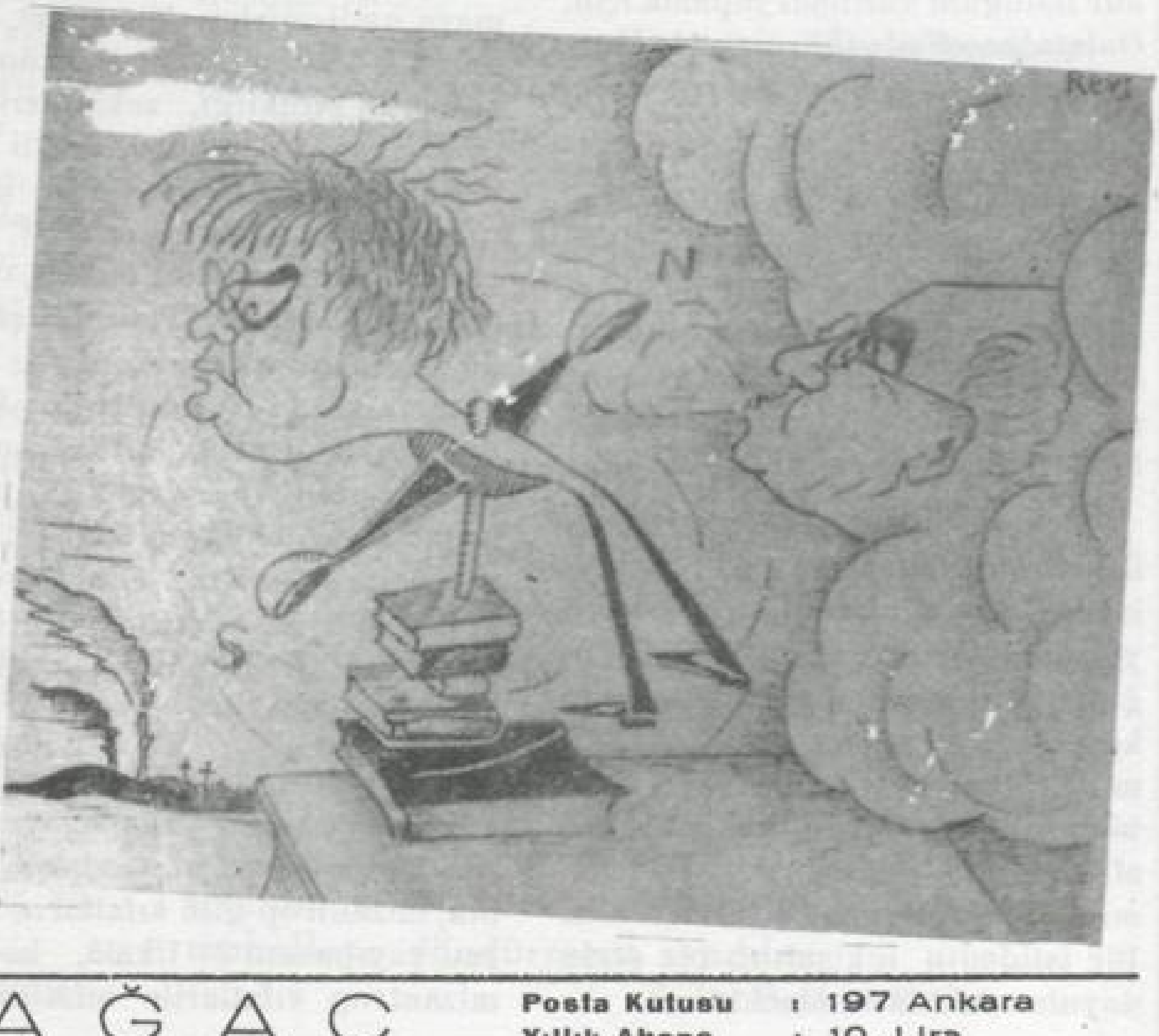

Sahibi : N. F. KISAKÜREK
U. Neş. Mü. : H. V. FIRATLI
Basım yeri : Ankara - ULUS

AĞAÇ
Her Cumartesi çıkar

Posta Kutusu : 197 Ankara
Yıllık Abone : 10. Lira
6 Aylık abone : 5 Lira

ALFABE SIRASİLE YAZICILAR:

ADALI (Sait Faik)
ADİL (Fikret)
AĞAOĞLU (Samet)
ALİ (Sabahattin)
ALTAR (Cevat Memduh)
ARCAN (İ. Galip)
ARTAM Nurettin)
ATAY (Falih Rıfkı)
BAYDAR (Nasuhi)
BERK (Nurullah Cemal)
DRANAS (Ahmet Muhip)
EYİBOĞLU (Bedri Rahmi)
EYİBOĞLU (Sabahattin Rahmi)
FER (Muslih)
FIRATLI (Halil Vedat)
GÜNEY (A. Gaffar)
HİSAR (Abdülhak Şinas)
İŞBAY (Âli Hüseyin)
KATIRCIOĞLU (Miraç)
KESKİNOĞLU (Fuat Ömer)
KISAKÜREK (Necip Fazıl)
KÖSEMİHAL (Mahmut Ragıp)
KÖSEMİHAL (Nurettin Şazi
MAY (Ertuğrul Muhsin)
ÖK (Ziya Osman)
RADO (Şevket Hıfzı)
SAFA (Peyami)
SAYGIN (Ahmet Adnan)
TANPINAR (Ahmet Hamdi)
TARANCI (Cahit Sıtkı)
TECER (Ahmet Kutsi)
TOPRAK (Burhan)
TUNÇ (Mustafa Şekip)
TÜLBENTÇİ (Feridun Fazıl)
ÜLKEN (Hilmi Ziya)
YETKİN (Suut Kemal)
YÜCEL (Hasan Âli)

RESİM: *Abidin DİNO - Arif DİNO - Bedri Rahmi EYİBOĞLU*
Nurullah Cemal BERK - Refik EPİKMAN

KARİKATÜR: *REVİ*